

Geliş Tarihi:
26.04.2022
Kabul Tarihi:
18.10.2022
Yayımlanma Tarihi:
11.11.2022

Kaynakça Gösterimi: Leyla Kuzu, Ş. (2022). Göç girişimcilik ve toplumsal cinsiyet: Gaziantep'teki Suriyelilerin işyeri açma motivasyonları. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Türkiye'nin Göç Siyaseti Özel Sayısı*, 21(Özel Sayı), 90-106. doi:10.46928/iticusbe.1109411

GÖÇ GİRİŞİMCİLİK VE TOPLUMSAL CİNSİYET: GAZİANTEP'TEKİ SURİYELİLERİN İŞYERİ AÇMA MOTİVASYONLARI

Araştırma

Şenay Leyla Kuzu

Sorumlu Yazar (Correspondence)

Gaziantep Üniversitesi

leyla@gantep.edu.tr

Şenay Leyla Kuzu, Gaziantep Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü'nde öğretim üyesidir. Toplumsal cinsiyet sosyolojisi, göç sosyolojisi ve toplumsal cinsiyet ve göç gibi dersler vermekte ve bu alanda çalışmalar yapmaktadır.

GÖÇ GİRİŞİMCİLİK VE TOPLUMSAL CİNSİYET: GAZİANTEP'TEKİ SURİYELİLERİN İŞYERİ AÇMA MOTİVASYONLARI

Şenay Leyla Kuzu
leyla@gantep.edu.tr

Özet

Göçmenlerin kendi işletmelerini açmaya yönelmeleri, farklı bağlamlarda tartışılmaktadır. Göçmenlerin işyeri açması, bazen uyumun veya sosyal ağların bir göstergesi olurken bazen hâkim ekonomik sisteme yeterince dâhil olamamalarının bir göstergesi olabilmektedir. Göçmenlerin işyeri açmalarının ekonomik, kültürel, sembolik ve sosyal sermayeleriyle yakından ilişkili olduğu tartışılmaktadır. Bu faktörlere, sosyo-ekonomik ve politik söylemin yeni gelenleri ne kadar içerdiği ve göçmen grubun büyüklüğü gibi unsurlar da eklenebilir. Bütün bunlar dikkate alındığında, çalışmada Bourdieu'nün *ilişkisel* perspektifi, Gaziantep'te Suriyelilerin işletme açma deneyimlerini analiz etmek için kullanılacaktır.

Amaç: Gaziantep'teki Suriyelilerin, hem kendi işyerlerini açma oranlarının hem de bu oranlarda erkeklerin payının yüksek olduğu görülmektedir. Bu çalışmada, Suriyelilerin işletme açma motivasyonları, toplumsal cinsiyet faktörü dikkate alınarak tartışılmaktadır.

Yöntem: Bu çalışma, 2018 yılı *Kent Kültürü ve Kentlilik Bilincinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı* kapsamında *Gaziantep'teki Suriyeliler Başarı Hikâyeleri* çalışmasının verilerine dayanmaktadır. Makale, yarı-yapılandırılmış görüşme sorularından hareketle, Gaziantep'te işletme sahibi olan 16 Suriyeliyle (5 kadın ve 11 erkek) yapılan görüşmelere odaklanmaktadır.

Bulgular: Kadınların sermaye birikimlerindeki farklılık, ev ve çocuk bakımındaki geleneksel rolleri, işletme açma motivasyonlarını belirlemektedir. Erkeklerin, Suriye'de yaptıkları işleri devam ettirme isteği, ailenin geçimini sağlama yükümlülüğü ve işyerinde karşılaştıkları ayrımcılık, kendi işyerlerini açma deneyimlerini etkilemektedir. Çalışma saatlerindeki esneklik ise hem kadınlar hem de erkekler için işyeri açma deneyiminin önemli bir parçasıdır.

Özgünlük: Göçmenlerin işyeri açma tartışmalarında göz ardı edilen toplumsal cinsiyet temelli faktörlerin tartışılması, çalışmayı farklı kılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Girişimcilik, Toplumsal Cinsiyet, Etnik Girişimcilik, Gaziantep

JEL Sınıflandırması: R23

MIGRATION, ENTREPRENEURSHIP AND GENDER: THE MOTIVATION OF SYRIANS TO START A BUSINESS IN GAZIANTEP

Abstract

The tendency of immigrants to start their own businesses is discussed in different contexts. The fact that immigrants start a business is sometimes an indicator of cohesion or social networks, while sometimes it can be an indicator of their inability to sufficiently participate in the dominant economic system. It is argued that the starting a business by immigrants is closely related to their economic, cultural, symbolic and social capital. Factors such as the extent to which the socio-economic and political discourse includes newcomers and the size of the immigrant group can be added to these factors. Taking all these into account, Bourdieu's relational perspective will be used in the study to analyze the Syrians' experience of starting a business in Gaziantep.

Method: This study is based on the data of the *Syrians in Gaziantep Success Stories* study which was carried out within the scope of the 2018 *Financial Support Program for the Development of Urban Culture and Urban Awareness*. Based on semi-structured interview questions, the article focuses on interviews with 16 Syrians (5 women and 11 men) who own businesses in Gaziantep.

Purpose: It is known that both the rate of Syrians in Gaziantep to start their own businesses and the share of men in these rates is high. In this study, the motivation of Syrians to start a business is discussed by considering the gender factor.

Findings: The difference in women's capital accumulation and their traditional roles in housework and child care determine their motivation to start a business. The desire of men to continue their work in Syria, the obligation to provide for their families, and the discrimination they face in the workplace affect their experience of starting their own businesses. Flexibility in working hours is an important part of the business opening experience for both women and men.

Originality: Discussing the gender-based factors that are ignored in the discussion of immigrants to open a workplace makes this study different.

Keywords: Migration, Entrepreneurship, Gender, Ethnic Entrepreneurship, Gaziantep

JEL Classification: R23

GİRİŞ

Suriye krizinin üzerinden geçen 11 yıllık sürenin ardından sadece Türkiye' de yaklaşık 3,7 milyon Suriyeli olmak üzere bölge ülkeler (Lübnan, Ürdün, Irak ve Mısır) dikkate alındığında yaklaşık 5,7 milyon Suriyeli çeşitli ülkelere göç etmek zorunda kalmıştır (UNHCR, 2022). Zorunlu göçle birlikte kısa vadede barınma, güvenlik ve gıda gibi meseleler gündeme gelirken, uzun vadede yasal statü, eğitim ve iş gibi çeşitli sivil haklar gündeme gelmektedir. Bu çerçevede özellikle eğitim ve iş yaşamına ait veriler, Suriyelilerin toplumsal yaşama katılma düzeylerini tartışma imkânı sağlayacak somut dayanaklar sunmaktadır. Suriyeli çocukların mevcut eğitim verilerine bakıldığında, karşımıza iki önemli husus ortaya çıkmaktadır. Bunlardan ilki; geçen süre dikkate alındığında önemli olarak kabul edilebilecek olan Suriyelilerin genel okullaşma (okul öncesinden 12 sınıfa kadar %63) oranıdır. İkinci olarak; okul öncesi (%27) ve lise kademesindeki (%33) okullaşma oranlarının düşüklüğüdür (MEB & UNICEF, 209, s. 27). Bu veriler, Suriyelilerin iş yaşamına eklenme tartışmaları bağlamında hem mevcut kuşağı hem de daha sonraki kuşakları etkileyecek düzeydedir. Özellikle konumuz itibarıyla okul öncesi okullaşma oranı, kadınların başta iş yaşamı olmak üzere aile içi ev ve bakım işleri üzerinde belirleyici olmaktadır. Lise kademesinde gözlemlenen okullaşma oranındaki düşüş ise, eğitimden kopan ve yakın zamanda iş yaşamına eklenilecek genç bir nüfus anlamına gelmektedir. ILO'nun *Türk İşgücü Piyasasında Suriyeli Mülteciler* raporuna göre düşük okullaşma oranları, kendini işgücü piyasasına geçiş şeklinde göstermektedir. Örneğin 15 yaş Suriyeli erkek çocukların istihdam oranı %61,1'dir. Suriyeli kadınların durumuna bakıldığında ise 15-65 yaş aralığındaki kadınların sadece % 11,2'si çalışmaktadır (ILO, 2020, s. 7).

Bu genel tablo içinde Gaziantep'teki Suriyelilerin durumuna bakıldığında, saha araştırması 2020 yılında yapılan ve 2280 Suriyeli haneyle görüşmelerin sonuçlarını içeren *Gaziantep Monitörü 2020 Uyum* (2021a, s. 15) araştırmasının sonuçları, özellikle iş gücü piyasaları hakkında bilgi vermektedir. Araştırmaya göre, araştırmaya dâhil edilen Suriyelilerin yaklaşık %62'si işgücü piyasasının dışındadır. Ancak bu veride belirleyici olan kadınların durumudur. Araştırmaya dâhil olanların %52'si kadın olup kadınların %87'si ücretli bir işte çalışmamaktadır. Bu oranların içinde kadınların evde yaptığı parça başı işler gibi gelir getirici işler dâhil olmamakla birlikte bu işlerin, alt gelir grubundan kadınlar arasında önemli olduğu bilinmektedir (Leyla Kuzu, 2020; Uçar, 2020). Bu verilere ek olarak, *Gaziantep Monitörü 2020 Suriyeliler* raporuna göre, Gaziantep'te yaşayan Suriyeli hanelerin yaklaşık %60'ının geliri, asgari ücretin altındadır (Gültekin vd., 2021b, s. 59). Bu oranlar hanede çalışan kişi sayısına yansımaktadır. Öyle ki hanede çalışan kişi sayıları karşılaştırıldığında iki kişinin çalıştığı Suriyeli haneler %27,5 iken, bu oran Gaziantep'te yaşayan Suriyeli hanelerde %17, 1'dir. Bununla birlikte kendi hesabına çalışan veya işverenlerin oranına (Suriye'de yaklaşık %35 iken Gaziantep'te yaklaşık %20'dir) bakıldığı zaman Suriyelilerin sınıfsal bir düşüş yaşadıkları görülmektedir (Gültekin vd., 2021a, s. 18,16).

Gaziantep, önemli ticari ve sanayi merkezlerinden biri olup hem iş arayan hem de iş kurmak isteyen Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı illerden¹ biridir. Gaziantep, yabancı ortakla kurulan şirketler sıralamasında ilk beşe (%23,2) girmekte ve yabancı ortak sermayeyle kurulan şirketlerin hızlı arttığı (yıllık değişim 34) ikinci il durumundadır (TEPAV, 2018, s. 4-5). Şüphesiz burada hem istihdam rakamlarının hem de sermaye miktarlarının büyüklüğü dikkat çekmektedir. Örneğin 2015 yılında, Gaziantep'te yeni kurulan şirketlerin %13,1'i Suriyeli ortaklı olurken; 2015 yılında yapılan 405 milyon dolarlık ihracatın 58 milyon dolarlık kısmı Suriyeliler tarafından gerçekleştirilmiştir (ICMPD, 2020, s. 10). Büyük ölçekli şirketlerin yanı sıra Türkiye'de Suriyelilerin kurduğu ve 5 kişiden az olan işletme sayılarına bakıldığında toplam işletmelerin %55'i geçtiği bilinmektedir (Erdoğan, 2021, s. 81).

Bu çalışma, 2018 yılı *Kent Kültürü ve Kentlilik Bilincinin Geliştirilmesi Mali Destek Programı* kapsamında TRC1/18/KBG/0013 proje sözleşme numaralı *Gaziantep'teki Suriyeliler Başarı Hikâyeleri*² çalışmasının verilerine dayanmaktadır. Proje kapsamında yapılan görüşmeler, Eylül 2018 ve Aralık 2019 tarihleri arasında tamamlanmış olup “başarı hikâyesi” olan 203 Suriyeliyle (59'u kadın) görüşmeler yapılmıştır. Gaziantep özelinde farklı sektörlerde hem küçük hem de büyük işletmelerin yaygınlığı dikkat çekmektedir. İşletmelerini açan Suriyelilerin hem çeşitli sermaye biçimlerinden hem de toplumsal cinsiyet rollerinden belli ölçülerde etkilendiği, buna ek olarak Gaziantep'e özgü bir takım özelliklerin (yoğun Suriyeli nüfus) işyeri açma konusunda etkili olduğu görülmektedir. İşte bu çalışma, işletme sahibi 16 Suriyeliyle (11 Suriyeli erkek ve 5 Suriyeli kadın işletme sahibi) yapılan görüşmelerden yola çıkarak işletme kurma, işletmeyi ayakta tutabilme, çeşitli sermayeleri işe dâhil edebilme ve toplumsal cinsiyet farklılıklarının bu sürece nasıl etki ettiğini tartışma imkânı sağlamaktadır. Bu nedenle farklı sektörlerden çeşitli büyüklükte ve farklı zamanlarda kurulan işletmelere ulaşılmıştır.

KURAMSAL ÇERÇEVE: ETNİK GİRİŞİMCİLİK

Göçmen girişimciliği veya daha sonraki kuşakları kapsayan etnik girişimciliği, literatürde iki temel yaklaşım çerçevesinde tartışılmaktadır. Bunlardan birincisi, dezavantajlara ya da yapısal faktörlere dayanan açıklamalardır. İkincisi ise göçmen bireye odaklanan, kültürel faktörlere dayalı açıklamalardır. Bu iki yaklaşımdan ilki, göçmenlerden çok, dezavantajlı koşullara vurgu yapmaktadır. Göçmenlerin dil, eğitim, beceri ve deneyim azlığı istikrarlı düzenli işlere ulaşmalarını engeller. Yine bu bakış açısına göre yoksulluk, ayrımcılık ve yerleşilen yerle ilgili sınırlı bilgi, göçmenleri çeşitli girişimlere yönlendirir. Bu yaklaşımda göçmenin başarısından ziyade, yerleşilen yerdeki olumsuzluklardan kaçış, örneğin işsizlikten kaçış, ön planda görünmektedir. Kültürel

¹ İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Başkanlığı'nın Mart 2022 verilerine göre geçici koruma kapsamında bulunan Suriyelilerin ilk on ile dağılımı sırasıyla şöyledir: İstanbul (541,038), Gaziantep (463,140), Hatay (433,186), Şanlıurfa (429,771), Adana (256,525), Mersin (242,675), Bursa (184,331), İzmir (149,889), Konya (123,510) ve Kilis (107,365) (<https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> Erişim Tarihi: 01.04.2022).

² Gültekin, M. N. ve Doğanoglu M. (2020). Gaziantep'teki Suriyeliler Başarı Hikâyeleri, Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Yayınları.

açıklamalar ise; sıkı çalışma, risk alabilme ve dayanışma gibi kimi kültürlerle daha çok özdeşleştirilen bazı değer kalıplarının etkilerine odaklanır. Bu yaklaşım her ne kadar kültürel faktörler üzerine yoğunlaşsa da göçmen girişimciliğinin kültürel birtakım özelliklere dayandırılarak açıklanamayacağı açıktır (Volery, 2007, s. 33-34). Bununla birlikte göçmen girişimcinin hem belli bazı stereotiplerle anılması hem de aynı göçmen gruplar arasında farklı girişimcilik oranları, farklı bakış açılarını gerekli kılmaktadır. Örneğin Waldinger ve arkadaşlarının geliştirdiği etkileşim teorisi daha kapsayıcı bir model önerir. Bu modelde, hem grup özellikleri hem de fırsatların yapısı (etnik pazar veya genel pazar) devreye girmektedir. Öyle ki burada girişimci, tüketici ve diğer girişimciler arasında arz talep ilişkileri tartışılmaya başlanır. Ancak bu modelde de ev sahibi toplumun (finansal sisteminin veya yüksek yatırımlar nedeniyle bazı sektörlerin dışında kalmaları gibi) etnik girişimcileri nasıl etkilediği hesaba katılmaz (Reis Oliveria, 2007, s. 62; Kloosterman ve Rath, 2001, s. 190).

Bu tartışmalar göçmen veya etnik girişimciliği üzerine belli bir tartışma zemini sunmakla birlikte, Türkiye'deki Suriyelilerin son dönemdeki girişimcilik faaliyetlerini anlamak için daha kapsamlı bir bakış açısına ihtiyaç duyulmaktadır. Bourdieu'nün sermaye ve alan gibi kavramları, hem girişimcileri hem de sosyal ve kurumsal bağlamı analiz etme imkânı verdiği için bu yazıda kullanılacaktır. Bourdieu'nün alan-oyun analogjisinden hareketle bireylerin konumları ve bireylerin bu konumları için verdiği mücadele önemli olmaktadır. Zaten alanda olan ile alana yeni giren arasında birleştirici unsur, oyunun/alanın bu mücadeleye değer olduğu düşüncesidir. Bireylerin sahip oldukları güç veya sermaye birbirlerinden farklı olup bu farklar oyunda belirleyiciliği etkilemektedir (Kaya, 2010, s. 402). Bununla birlikte bireylerin konumlarındaki farklılık, alanı nasıl algıladıkları ve stratejilerini etkilemektedir (Bourdieu ve Wacquant, 2012, s. 87). İşte bu çerçevede Gaziantep'teki Suriyelilerin işletme açma deneyimlerine bakıldığında, bireylerin bürokrasi (vatandaş olma veya çalışma izni alma), eğitim (yeni yerleşilen bölgenin dilini bilme, belli beceriler ve bu becerilerin sertifikasyonu veya tanınması) ve ekonomi alanlarında (ekonomik sermaye birikimleri) farklı biçimlerde var oldukları görülmektedir. Suriyeli işletme sahiplerinin farklı sermaye türlerine sahip oldukları düşünüldüğünde, alanla ilişkileri de mücadeleleri de farklı olmaktadır. Suriyeli işyeri sahiplerinin işyeri için mekân bulma aşamasından işini kurma, işini devam ettirme ve işyerinde hizmet sunma aşamasına kadar çeşitli sermaye biçimleri belirleyici olmaktadır. Mültecilerin işyeri açma veya esnaflaşma deneyimleri, Bourdieu'nün alan ve sermaye türleri dikkate alınarak, farklı göç biçimleri ve mekânları dikkate alınarak analiz edilmektedir (Atasü-Topcuoğlu, 2019; Kalaylıoğlu, 2014; Karan, Kurtarır ve Çakır, 2020). İşte bu makalede de böyle bir temelden yola çıkarak hem erkek hem de kadın işyeri sahiplerinin deneyimlerini tartışmak hedeflenmektedir.

Son olarak göçmen girişimciliği konusunda kadınların konumuna bakıldığında, genel olarak kadın girişimcilerin sayısının erkeklerin gerisinde olduğu görülmektedir. Fakat bu nicel fark kadın işletmelerin ikincil olduğu ya da daha az önemli olduğu anlamına gelmemektedir. Kaldı ki

işletmeler sadece büyüme odaklı bir argümanla değil, cinsiyet eşitliği gibi bir temelle de ilişkili olarak tartışılmalıdır (Ahl, 2016, s. 7). Kadınların girişimcilik deneyimlerini etkileyen faktörler aynı zamanda mülteci kadınların durumu da belirlemekte ve tartışma birkaç izlekte yapılmaktadır. Bunlardan birincisi; kadınların ekonomik kaynaklara veya finansal kaynaklara erişiminin erkeklere kıyasla daha az olmasıdır (Brush vd., 2009). İkincisi; kadınların bir işletme açması veya girişimcilik kararının sosyo-kültürel alanla ilişkili olduğu gerçeğidir (Ahl, 2006). Bu iki faktör kadınların iş piyasasına girişinde ve işyeri açma deneyimlerinde belirleyici olmaktadır. Bizri (2016, s. 136), Lübnan’da yürüttüğü bir araştırmada, cinsiyet faktörünün Ortadoğu kültürünü ve özel olarak Lübnan kültürünü önemli ölçüde belirlediğini tartışmaktadır. Örneğin yaptığı alan araştırmasında, aile şirketlerinin halef seçiminde erkeklerin kadınlara göre ön planda olduğunu ve aile şirketlerinin halefinin çoğunun erkek olduklarını ortaya çıkarmıştır. Bu çerçeveden hareketle işletmelerini kuran Suriyelilere bakıldığında, erkeklerin belli bir ölçüde aile işleriyle/geçmişleriyle bağları devam ederken, kadınların daha çok yeni işler kurdukları veya belli mesleki becerilerini devam ettirmeye çalıştıkları görülmektedir (Leyla Kuzu, 2020; Leyla Kuzu, 2021).

BULGULAR

2011 yılında başlayan olaylarla birlikte Türkiye’ye yönelen Suriyeli göçünün yıllar içinde hızlandığı ve 2014-2015 yılları arasında ise katlanarak arttığı görülmektedir. Göç İdaresi Genel Başkanlığı’nın 2022 verilerine göre, Gaziantep’te kayıtlı yaklaşık 463 bin Suriyeli (yaklaşık 214 bini kadınlardan oluşmaktadır) yaşamaktadır. Yine aynı verilere göre Gaziantep, geçici koruma statüsü altında bulunan Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı ilk on il arasında ikinci sıradadır. Diğer sınır illerinde de (Hatay ve Şanlıurfa gibi) benzer bir Suriyeli nüfus yoğunluğu bulunmaktadır. Gaziantep, Suriyelilerin yoğun olarak yaşamayı tercih ettiği illerden biri olmasının yanı sıra Suriyeli işletme sayısının da yüksek olduğu illerden biridir. Bu makale, Suriyelerin Gaziantep’e yerleşme nedenleri, işyeri açma motivasyonları, işyeri açma motivasyonlarını etkileyen ekonomik ve sosyal sermayeleri, kadın ve erkeklerden beklenen geleneksel rollerin etkisi ve işyerlerini ayakta tutma ve geliştirme stratejileri gibi birçok faktöre odaklanmaktadır.

Suriyelilerin Gaziantep’e Yerleşme Ve İşyeri Açma Dinamikleri

Suriyelilerin sınır illerinde yerleşme dinamiklerine bakıldığında aile ve akrabalık ilişkileri ön plana çıkmaktadır (Gültekin, 2018; Kaya, 2017). 2018 yılında yapılan *Gaziantep’teki Suriyeliler* araştırmasına göre Suriyeli ailelerin yaklaşık dörtte üçünün en az bir akrabasının Gaziantep’te yaşadığı bilinmektedir (Gültekin vd., 2018). Suriyelilerle yapılan görüşmelerde ise Gaziantep’e yerleşme motivasyonlarında hem akrabalık ilişkilerinin hem de kültürel benzerliğin önemli ölçüde vurgulandığı görülmektedir:

“Buraya geldiğimde benden daha önce kuzenlerim gelmişti. Ev buluna kadar onların yanında bir hafta kaldım. Daha sonra yavaş yavaş temeli oluşturmaya başladım” (G7, erkek, ortaokul mezunu, market sahibi).

“Burada akrabalarım vardı ve genel olarak uzağa gidince kendi adetlerinden uzaklaşıyorsun. Burası çok yakın ve sınıra yakın. Suriyeli çoktu başta yan yana olmak gerekir” (G10, erkek, lise mezunu, tatlıcı).

Gaziantep’e yerleşme dinamiklerine bakıldığında iki toplum arasında kültürel benzerliğin yanı sıra hem sınıra yakınlık hem de daha önce buraya yerleşen tanıdık veya akrabaların varlığı önemli olmaktadır. Suriyelilerin sosyal ağları takip etmesinin yanı sıra, olası iş fırsatlarının varlığı, yerleşim kararında belirleyici olan etkenlerdendir:

“Suriye’de geçim kaynağımız kesildi. Yeni geçim kaynağı bulmak için Türkiye’ye geldik. Sonra işimiz, yavaş yavaş büyüme başladık. İlk başladığımızda işimiz çok küçüktü sonra gelişmeye başladı” (G6, erkek, üniversite mezunu, restoran sahibi).

“Çünkü dediğim gibi burada akrabamız var ve burada arkadaş edindik ve iş kurduk yani hayatımız burada istikrarlı oldu” (G5, kadın, üniversite mezunu, butik sahibi).

“Evet Halep’e çok benziyor ve aynı zamanda burada hem iş imkanı var ve hem ev vardı. Yani ondan dolayı biz burayı seçtik (G4, kadın, ortaokul mezunu, kuaför).

Görüşmecilerin ifadelerinden de anlaşıldığı gibi Gaziantep, hem sınıra yakınlık hem kültürel benzerlik hem de akrabalık ilişkilerinin sağladığı belli bir takım kolaylıklar (iş veya ev bulma gibi) nedeniyle tercih edilmiş görünmektedir. Fakat bu faktörlerin dışında özellikle alanın sağladığı imkânlar, Suriyeli işletme sahipleri tarafından takip edilmektedir:

“...İşten dolayı buraya taşınmaya karar verdim. Mersin’de daha fazla turizm üzerinden iş yapıyorlar. Gaziantep gibi değil. Gaziantep sanayi ve ticari bir bölge” (G15, erkek, üniversite mezunu, mağaza sahibi).

“Hem akrabalarımız vardı burada hem de Arapça bilen komşularımız. Bize destek oldular hem ev bulma konusunda hem de iş konusunda” (G4, kadın, ortaokul mezunu, kuaför).

Suriyelilerin bir kısmı Suriye’de yaptıkları işlerin aynısını Gaziantep’e taşıdıkları görülürken bir kısmı bu işleri daha küçük ölçeklerde yaptıkları görülüyor. Bazı durumlarda işletmede satılan ürünlere eklemeler yapılıyor. Katılımcıların bazıları, Suriye’deyken Türkiye ile ticari bağları olduğunu belirtmektedir. İşte zorunlu göçle birlikte daha önce kurulan bu ticari ilişkilerin yeniden canlandırıldığı görülmektedir. Bu bazen ortaklığa evrilirken bazen kiralık ev veya dükkân bulma şeklinde yardımlarla sınırlı kalmaktadır. Bir işletme sahibi, işletmesini önce Şanlıurfa’ya ardından Gaziantep’e kaydırıldığını ve bu süreçte sosyal ağların önemini ise şöyle ifade etmektedir:

“Zaten Urfa’ya geldiğimde bu müşterilerimden biri beni tanıdı bana çok yardımcı oldu. Şanlıurfa’da işim çok zordu çünkü Gaziantep’te Halepli müşteriler beni tanırdı. Ama Şanlıurfa’da sadece bu Türk müşterim beni tanıyordu. Yani o müşterilerimden biri beni gördü ve hatta bana bir dükkân verdi ve bu dükkânı sen işlet dedi. Allah ondan bin kere razı olsun o olmasaydı Allah bilir neler yaşardım. Sonra biz elimizdeki parayla yavaş yavaş kumaş alıp satmaya başladık ve bu mağazaları açtık... Burada hem iş çok hem de çalışma ortamı Halep’e çok benziyor” (G12, erkek, lise terk, mağaza sahibi).

Suriyelilerin bir kısmı Suriye’de aile veya akrabalarının işletmelerinde kısa sürelerle de olsa çalışma deneyimlerine sahiptir. Özellikle genç olanlar, Suriye’de eğitimleri nedeniyle tam gün ailelerinin

yanında çalışmasalar da belli işlere aşına oldukları görülmektedir. Bu nedenle Gaziantep'te en azından aşına oldukları sektörlerde işyeri açmayı daha rasyonel buldukları görünüyor. Görüşmelerde, iş yeri açmanın hem tecrübe hem de para gerektiren bir girişim olduğu sıkça tekrarlanmasına rağmen, tecrübenin veya işi yapmayı bilmenin ekonomik sermayeden daha önemli olduğu ifade edilmektedir. Görüşmelerde Suriyeli girişimciler, işletmelerini birikimlerini kullanarak veya bir ortakla başlatmaktadırlar. Fakat ortaklı işletmeler olsa da işi yapan/mesleği bilen ile sadece sermayesini ortak eden arasında bir ayrım açıkça ifade edilmektedir. Öyle ki işletmenin başarısı için sermayeden daha çok mesleği bilmenin önemli olduğu şöyle ifade edilmektedir:

“...İşin başında durması bu en önemli şey. Dün biriyle konuşuyordum, bir lokantada biri parayı verip gidiyor. Bu yanlış personellerin başında duracak müşterilerle görüşecek düşünceleri alacak...” (G11, erkek, lise mezunu, lokanta sahibi).

“Bu işte usta olman gerekiyor. Birileri sana bu yeri aç dediğinde açmayacaksın. O işi biliyorsan orda çalışmalısın. İş kurabileceğini ve başarılı olabileceğini düşünüyorsan açmalısın” (G1, kadın, lise mezunu, kuaför).

Suriyelilerin önemli bir kısmının işyerini ortaklarla birlikte açtığı görülmektedir. Zorunlu göçle gelen Suriyelilerin tek başlarına işyeri açmak için ekonomik sermayelerinin yeterli olmadığı bu nedenle borçlanma veya ortak arayışına girmeleri anlaşılır bir durumdur. Fakat bu süreçte kültürel sermayenin daha belirleyici olduğu veya görüşmecilerin ifadesiyle “iş bilmenin” işyerini ayakta tutma konusunda daha önemli olduğu ifade edilmektedir:

“Senti araştırmak ve açacağın bölgede araştırma yapmak gerekiyor ve aynı zamanda yaptığın işte bir tecrüben olması gerekiyor ve senin mesleğin olması gerekiyor. Yani ben gıda satan birisi olarak gidip de elbise satmam. Hâlbuki bunu çok görüyoruz insanlar bunu sürekli yapıyor” (G15, erkek, üniversite mezunu, mağaza sahibi).

“Yaptığı mesleği devam ettirmesi gerekiyor. Çoğu yer iki ay açıp kapatıyor. Yani mesleğim terziyken param yok diye başka bir iş açarsam tabi batırım” (G10, erkek, lise mezunu, tatlıcı).

Yerleşik toplumun, göçmenleri sosyal ve ekonomik hayata kabul dereceleri göçmenlerin durumlarını etkilemektedir. Suriyelilerin işgücü piyasasına dahil olmaları ve ekonomik olarak kendilerine yeterli olmaları, entegrasyon veya uyum gibi tartışmalarda önemli etkenlerden biridir (Şimşek, 2019). Göç süreciyle birlikte göçmenler, statü belirsizliği ya da sınıftan düşme olarak adlandırabileceğimiz birçok durumla karşı karşıya gelmektedir (Gültekin, 2020). Bu süreçte Suriyelilerin yeni yerleşilen mekândaki iş piyasasına dâhil olmadıkları (diploma veya sertifikalarının tanınmaması nedeniyle), hâkim iş piyasasındaki ayrımcı uygulamalara maruz kaldıkları (bazı sektörlerde yaş ayrımcılığı gibi) ve kısa sürede görece daha az sermaye ile kurulacak işlere yöneldikleri görülmektedir. Gaziantep'te asıl işini yapamayıp bakkal işleten görüşmeci bu durumu şöyle ifade etmektedir:

“Benim yönden hem yaşıml büyük olması hem dil sıkıntısı. O yüzden kendi alanımda çalışmak zordu. Öyle bakkalda çalışmaya karar verdim. Normalde ben sanayiciyim ...kendi alanımda iş olsaydı eğer onda daha yaratıcı düşüncelerim olabilirdi. Benim alanımda 25 yıllık iş deneyimi var bu deneyimi bırakmam zor ama savaş durumundan dolayı bırakmak zorunda kaldım” (G7, erkek, ortaokul mezunu, market sahibi).

“İlk başta Türk bir okulda ders vermeye başladım... ama maaşlar çok azdı o yüzden ticarete başladım...Parfüm şirketinde muhasebeci olarak çalıştım bu alanı sevdim... sonra kendim parfüm alanında çalıştım” (G2, kadın, üniversite mezunu, butik sahibi).

Mültecilerin geçicilik algısının değişmesi ve eğitimleri doğrultusunda iş bulamamaları onları işyeri açmaya yöneltmektedir:

“...Geçici olarak kalacağımızı düşünüyorduk, geri döneceğimizi düşünüyorduk. Ama daha uzun sürdüğünde mecbur yaşamamız gerekiyordu. Herhangi bir işte çalışmam gerekiyordu ana mesleğim [tıbbi malzemeler] olmasa bile benim ana mesleğimde çalışmam çok zor. Burada başka mesleği [mobilya mağazası] aramaya başladım” (G8, erkek, ortaokul mezunu, mobilyacı).

Topçuoğlu Atasü'nün (2019, s. 204) belirttiği gibi göç süreci, statü kaybı ve aşağı doğru bir hareketlilik içerdiğinden Suriyelilerin bundan kaçınmak için bazı stratejileri devreye soktuğu bilinmektedir. Bu stratejiler arasında hem yeni sosyal ağlar geliştirdikleri hem de var olan sosyal ağları kullanarak işler kurup kaybettikleri sermayelerini telafi ettiklerini görmek mümkündür. Sosyal sermaye, Suriyeliler için hem yeni işler kurmak konusunda hem de işi devam ettirmek konusunda önemli bir kaynak olmaktadır. Görüşmeciler bu durumu şöyle ifade etmektedirler:

“Bir arkadaşla tanıştım ve o beni başka Suriyeli arkadaşlarla tanıştırdı ve sonra yaptığım meslek üzerinde proje kurmayı düşündüm ve bu lokantayı açtım “ (G14, erkek, lokanta sahibi). “Mesela oradaki iş [Suriye'deki işinden bahsediyor] rahattı yani ve ünlü bir yerdi. Ustalar vardı bir işte zorlanırsam onu direk düzelterek birileri olurdu. Burada ilişkilerim ve tanıdıklarım azdı yani soru soracağım öğreneceğim kimse yoktu. Orda bir şeyde zorlansam direk sorardım cevap veren çoktu öğrenirdim...” (G9, erkek, pastane sahibi).

“Evet [zorluk yaşadığından bahsediyor] çünkü sıfırdan başladık ve insanların bizi tanıması ve bize gelmesi vakit aldı biraz” (G4, kadın, ortaokul mezunu, kuaför).

Görüşmelerden de anlaşıldığı gibi, hem işyerini kurmak hem de işlerini devam ettirebilmek için Suriyelilerin sık sık sosyal ağlarına referans verdiğini görmekteyiz. Bu yukarıda da görüldüğü gibi bazen belli becerileri içerirken bazen ekonomik sermayeye dönüştürülebilir pratik bazı bilgiler olmaktadır.

Suriyeli İşletmelerin Başarı Arayışları Ve Bazı Stratejiler

Suriyelilerin küçük işletmelerini açarken ve işlerini sürdürürken işletmelerini nereye açacakları ya da hangi ürün veya hizmetleri sunacakları konusunda temel bazı benzerlikler bulunmaktadır. Bu tartışma “etnik kümelenme ekonomileri” şeklinde ifade edilmekte ve göçmenlerin yine göçmen yerleşim bölgelerinde yerleşmesi, hizmet veya ürünleri yine bu yerleşim yerinde karşılması olarak

ifade edilmektedir (Karan, 2019, s. 255). Suriyelilerin küçük işletme açma veya yerleşme dinamiklerine bakıldığında, bu yaklaşımın bazı izlerini bulmak mümkündür. Gaziantep'teki Suriyelilerin işyeri açma ve işyerlerini büyütme deneyimlerine bakıldığında hem daha geniş ağların varlığı söz konusu hem de belli stratejilerle müşterilerin çeşitlendirilmeye çalışıldığı görülmektedir. Fakat kısa vadede Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı bölgeler veya potansiyel Suriyeli müşterilere yakınlık gibi faktörler takip edilmektedir. Örneğin, üç ortaklı kurulan işletme, daha ilk aşamada müşteri potansiyelini dikkate alarak bir planlama yapmıştır. Öyle ki Gaziantep'te işyeri açma nedenini Suriyelilerin yoğun olarak yaşaması şeklinde ifade eden işletme sahibinin ifadeleri bu durumu açıkça ortaya koymaktadır:

“Suriye'ye yakın olduğu için değil ama Suriyeliler sayısı daha fazla olduğu için seçtim. Yani biz bir yatırım yaratırsak, Türklerle rekabet edemeyiz ama hedef kitlesi Suriyeli olursa daha iyi” (G6, erkek, restoran sahibi, üniversite mezunu).

Bir başka görüşmeci, müşterilerinin çoğunun Suriyeli olmasını beğeni ve tüketim tarzlarına bağlarken diğerleri, kârı arttırmak için Suriyeliler dışında müşterilere ulaşmanın, işyerini büyütmenin veya başka bir şube açmanın önemli olduğunu belirtmektedir.

“Suriyelilerden daha az [müşterilerden bahsediyor] ama yine de var...Türkler %10 diyelim kalan %90 Suriyeli. Çünkü mallar da farklı. Bazı şeyleri Türkler kullanmazlar ama Suriyeliler kullanırlar. Türkler ise sigara olabilir çay şeker bunları alabilir” (G7, erkek, ortaokul mezunu, market sahibi).

“Başka bir ilde başka bir şube açmayı düşünüyoruz. Ama bu şubede Türk müşterilere hitap etmek istiyoruz ki daha fazla kazancımız olsun” (G14, erkek, lokanta sahibi)

“Bu salonu büyütme ve daha istikrarlı bir hayatımızın olması ve işimizin düzene sokulması” (G4, kadın, ortaokul mezunu, kuaför).

Suriyelilerin bir kısmı, aile fertleri veya akrabalarıyla ortaklık geliştirirken; diğerlerinin arkadaşları veya yeni tanıştıkları Suriyeli veya yerelden tanıdıkları ortaklıklar geliştirmektedirler. İşyeri küçükse genelde tek başlarına işyerini kurduklarını ama bazı durumlarda aile ve akrabalarından borç alındığı ifade edilmektedir. İşletme kurulurken görülen bu çeşitlilik, işyerinde çalışanlar arasında görülmemektedir. Bazı işletmeler, işyerlerinde kültüre özgü ürünler ve kültürel bir ortam sundukları için genellikle yanlarında Suriyelileri çalıştırdıklarını ifade etmiştir. Ancak bu başka yollar denenmediği anlamına gelmiyor. Örneğin işletmenin muhasebe işleri gibi Türkçe dil ve mevzuat bilgilerinin devreye girdiği durumlarda yerelden insanlar tercih edilirken, müşterilerle ilgilenen kişilerin daha çok Suriyeli olmasının tercih edilmesi tamamen stratejik bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır:

“...Dükkân için muhasebeci gerekiyorsa onu Suriyeli olarak seçmeye gerek yok. Çünkü Suriyeli olarak seçersem Suriyeli Türk'ten bilgi alacak. Ben o yüzden direk onu Türk olarak seçiyorum” (G16, erkek, lokanta sahibi).

Bazı örneklerde ise işyeri açmadan belli deneyimlerin kazanılmak istendiği en azından işin Gaziantep'te nasıl yapıldığı hakkında fikir sahibi olmanın amaçlandığı görülmektedir. Bu durum işyeri sahipleri tarafından açıkça ifade edilmektedir:

“Basit bir şekilde başladık ve yavaş yavaş geliştirmeye başladı, mecbur çünkü yabancı bir ülke ve tüm sermayenizin tek bir defa bir yatırımı koyamazsın, ilk önce sonuçlara bakarsın (G6, erkek, üniversite mezunu, restoran sahibi).

Suriyelilerin, Gaziantep'te ve genel olarak Türkiye'de uzun çalışma saatlerinden şikâyetçi oldukları bilinmektedir. Araştırmalarda da Suriyelilerin mutluluk algılarını etkileyen önemli faktörlerden biri olarak Türkiye'deki uzun çalışma saatleri karşımıza çıkmaktadır (Erdoğan, 2020, s. 204). Benzer şekilde Gaziantep'teki saha araştırmasının verilerine göre, işverenle yaşanan sorunlara bakıldığında; mesai saatleri ve izin günü gibi çalışma koşullarına odaklanan meseleler önemli olmaktadır (Gültekin vd., 2021b, s. 75). Uzun çalışma saatleri ve izin gününün olmaması genel olarak göçmen işletmelerinin ve özelde Suriyelilerin kendi işyerlerini açmalarını teşvik eden bir durumdur. Bununla birlikte Suriyelilerin kendi işyerlerinde de uzun çalışma saatlerine hapsedikleri bir gerçektir (Atasü-Topcuoğlu, 2019; Kavuş, 2019). Ancak kadın işyeri sahiplerinin özellikle uzun saatler çalışmak durumunda kalmayacakları sektörleri tercih ettikleri görülmektedir. Erkek işyeri sahipleri genellikle uzun çalışma saatlerini telafi etmek için aile üyeleri veya ortaklarla dönüşümlü çalışma saatlerini düzenlemektedirler. Ancak bu işletmelerde, ücretli çalışanlar için uzun çalışma saatleri geçerliliğini korumaktadır:

“Türkiye'de maalesef çalışma saatleri en az 11 saat ve bizim mesleğimizde tatil yok. Yani 30 ya da 31 günü 12 saatle çarp. Bilirsin bu bizim mesleğimiz ve biz buna Suriye'de iken bile alışmıştık. Ama oranın avantajı iş saatlerinde bazen kendine vakit ayırabiliyordum gidip akrabalarını ziyarete gidiyordum bir şeyler yapıyordum ama burada hayat çok farklı” (G13, erkek, ortaokul mezunu, lokanta sahibi).

“Benim için lokanta yöneticisi olarak değişmedi. Şam'da sabah 8'de açıyordum gece 2'de kapatıyordum. Ancak personellerin çalışma saatleri değişti. Burada Suriye'den daha fazla çalışıyorlar. Suriye'de personel 8 saat çalışıyordu. Burada 12 saat çalışıyor. Keşke sadece 8 saat olsa daha iyi olur. Yani personel için daha iyi” (G11, erkek, lise mezunu, lokanta sahibi).

Kadın işletme sahiplerinin işyeri açma ve çalışma deneyimlerine bakıldığında aile ile ilgili sorumlulukların vurgulandığı ve işyeri ile aile arasında belli bir dengenin gözetildiği görülmektedir:

“Burada daha uzun saatler çalışıyorlar ama bu işi biz kurduğumuz için çok çalışmıyoruz” (G4, kadın, ortaokul mezunu, kuaför).

“Benim de bir hayatım var ailem var her şey iş değil. Ben her gün açıyorum ama her saat değil. Mesela ben bugün saat 1'de açtım. Kendim ayarlıyorum vaktimi” (G3, kadın, lise terk, butik sahibi).

“Mağazayı ilk açtığımda çok zorluk yaşadım çünkü 2 tane çocuğum var ve onlara çok zaman ayıramadığım için hem ailem ile hem de çocuklarımla biraz sorun yaşadım” (G5, kadın, üniversite mezunu, butik sahibi).

İşyeri sahiplerinin çalışma saatlerini kendilerinin belirlemesi ve işyeri ile aile dengesinin kurulması özellikle kadınlar tarafından daha çok dile getirilmiştir. Ev ve bakım hizmetlerinin kadınlar tarafından yerine getirildiği ya da bu hizmetlerden birinci derecede sorumlu tutuldukları geleneksel cinsiyet rollerinin etkisi düşünüldüğünde kadınların bu durumu ifade etmesi anlaşılır olmaktadır. Özellikle mülteci veya göçmenlere açık olan, düşük ücretli ve uzun çalışma saatleri olan işler düşünüldüğünde kendi işyerini açmak, kadınlar açısından önemli bir potansiyele sahiptir.

Suriyelilerin işletmelerini büyütme ve devam ettirme konusunda bazı politikalar belirleyici olmaktadır. Genel olarak Suriyeli işletme sahipleri; kredi kullanamama, para transferinde yaşanan sorunlar, SUY yardımının kesilmesi endişesi ve seyahat izinlerinde yaşanan zorluklar gibi işlerini de doğrudan olumsuz etkileyen durumlardan sıklıkla bahsetmişlerdir. Farklı sektörlerde işyeri sahibi olan görüşmeciler bu durumu şöyle ifade etmektedirler:

“Tüm Türkiye için hatta yurtdışı için başta Irak benim Irak’ta birçok müşterim var ama kimlikle yurtdışına gidip gelmek ve para havalesi sıkıntılı oluyor” (G8, erkek, ortaokul mezunu, mobilyacı).

“Ben Türkiye’ye gelmeden önce 15 gün Halep’te kalıyordum, 15 gün Dubai’de kalıyordum. Kumaş getirmek için. Benim amcam var Dubai’de biz orada ortak ev aldık. Ama şimdi Dubai’ye ve Suudi Arabistan ülkelerine gidemiyoruz. Çünkü Suriye pasaportuna sahip olanlar için giriş çıkış işlemleri yapmıyorlar” (G12, erkek, lise terk, mağaza sahibi).

Görüşmeciler tarafından ifade edilen bu durum, işyeri sahibi Suriyelilerin ulus ötesi ağlara sahip olduklarını ve bu ağların işlerini doğrudan veya dolaylı olarak etkilediklerini ortaya koymaktadır. Yukarıda da ifade edildiği gibi yeni yerleşilen yerde yeni kurulan ve geliştirilen ağlar önemli olmakla birlikte ulus ötesi ağların da canlı tutulması gözetilmektedir.

SONUÇ

Göçmen veya etnik işletmelerin varlığı yeni bir olgu olmamakla birlikte hem göç alan ülkelerin hem de göçmenlerin özellikleri bu süreci derinden etkilemektedir. Göçmen işletmelerini; göçmenlerin farklı hukuki statüleri, sermayeleri, farklı toplumsal koşullar ve ülkenin göç yönetimi gibi birçok faktör etkilemektedir. Göçmenlerin hem geçmiş farklı sermaye yapıları hem de yeni yerleşilen bölgede geliştirdikleri sosyal ağlar işyeri açma deneyimlerini farklılaştırmaktadır. Öyle ki erkeklerin işyeri açma oranları kadınlara göre yüksek olmakla birlikte, erkeklerin yoğunlaştıkları işler de (daha büyük sermayeli veya birkaç kişiyi yanında çalıştıracak boyutta işler gibi) farklılaşmaktadır. Suriyeli kadınlar genellikle küçük sermayelerle açılacak işletmeler (butik veya kuaför gibi) açmaktadır. Bu durum kısmen kadınların Suriye’deki çalışma geçmişlerine dayanırken kısmen Gaziantep’te geçirdikleri süre ve deneyimlerle ilgili olmaktadır. Suriyeli kadınların açtığı işletmeler erkeklerin açtığı işletmelere kıyasla sayıca az ve küçük boyutlarda olsa da kadınların işletme açmasının zorunlu göçle gelen bir toplumda kadının konumunu ve aile dinamiğini etkileyen önemli bir potansiyele sahiptir. Öyle ki Suriye’de çalışma deneyimi olmayan birçok kadın Gaziantep’te çalışmaya başlamaktadır. Gaziantep’te yoğun Suriyeli nüfusun varlığıyla birlikte hem kültürle

ilişkili özelleşmiş ürünlerin hem de bu ürünleri sunan mekânların artışına tanık olmaktadır. Buna rağmen işletmelerin müşterilerini çeşitlendirmeye çalıştıkları ve ulus ötesi sosyal ağların gözetildiği görülmektedir. Bu bağlamda göçmenlerin işyeri açma deneyimlerine etki eden faktörlerin ilişkisel bir perspektifle analiz edilmesi kaçınılmaz görünmektedir.

2011 yılından itibaren Suriye'den Türkiye'ye yönelen yoğun göç ile birlikte, Suriyelilerin işgücü piyasalarına eklenmeye başladığı görülmektedir. Suriyelilerin işgücüne dâhil olması yaş, eğitim, beceri ve sermaye gibi birçok değişkene bağlı olmaktadır. Özellikle işgücü piyasasının kayıtsızlıkla beslenmesi bir kısım Suriyeliyi kendi işyerini açmaya teşvik etmektedir. İşletmelerini açan Suriyelilerin bir kısmı, küçük sermayelerle ve kendi geçimini sağlayacak kadar kazanç elde etme motivasyonu ile hareket etmektedir. Özellikle Suriyeli erkek işyeri sahipleri, birikimlerini tüketmeden, aile geçimini sağlamanın en iyi yolu olarak küçük bir işyeri açmanın önemini ifade etmektedirler. Bu işyerlerinde çalışan sayısı, aile üyeleri ile sınırlı olup dönüşümlü şekilde çalışmak, hem işgücü piyasasındaki olumsuzluklardan kaçınmak hem de iş üzerindeki kontrolü sağlamak açısından önemlidir. Görece daha büyük işyerleri (birden fazla personel çalıştıran işyerleri) işyerlerini büyütme, kârlarını arttırma ve bunun için çeşitli stratejilerin geliştirildiği işyerleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Suriyeli işyeri sahipleri, işyerlerini açmak için kendi etnisitelerinin yoğunlaştıkları bölgeleri, iş merkezlerinin bulunduğu bölgeleri ve görece daha kozmopolit olan üniversite civarını tercih etmektedir. Küçük işyeri sahiplerinin çoğu, işyeri açmadan önce belli bir süre benzer bir işyerinde çalıştığı, kendi deneyimleriyle 'işlerin nasıl yürüdüğünü' öğrendiği, belli bir para biriktirildikten sonra da işyeri açtıkları görülmektedir. Bu stratejilerle birlikte genel olarak işyeri sahiplerinin uzun vadede sadece Suriyeli müşterileri hedeflemedikleri daha geniş bir müşteri profiline de hedeflendiğini belirtmek gerekir.

İşyeri açma sürecinde; işyerinin mekânı, müşteri profili, ürünlerin çeşitliliği ve ekonomik sermaye belirleyici olurken işin devam ettirilmesinde sosyal ve kültürel sermaye belirleyici olmaktadır. Görüşmelerde işyeri açma sürecinde eski tanıdıklar, yeni arkadaşlar ve aile üyelerinin katkıları ön plana çıkmaktadır. İşyeri açan Suriyeli erkeklerin hemen hepsinin ya kendisinin ya da ailesinin geçmiş iş deneyimi etkili olurken, kadınların iş tecrübesinin Gaziantep'te çeşitlendiği görülmektedir. Suriyeli kadınlar ya mesleklerini aynen devam ettirmekte ya da eğitimleriyle ilişkili meslekleri yapamadıkları durumda yeni işlere yönelmektedirler. Kadınların işyeri açma deneyimlerine bakıldığında, aile düzeninin korunması gözetilmekte ve çalışma saatleri de buna göre düzenlenmektedir. Erkek işyeri sahiplerinin durumu ise işgücü piyasasının düşük ücret ve uzun çalışma saatlerinden kaçınmayı içermektedir. Fakat bu durum işyeri sahibi olsalar da piyasada tutunmak ve işyeri masraflarını amorti etmek için daha uzun çalışma saatlerini göze almadıkları anlamına gelmemektedir.

EK-1. Katılımcı Bilgileri

Katılımcı Kodu	Cinsiyet	Eğitim	İş	Önceki İş/Durum	Girişim Yapısı
G1	K	Lise terk	Kuaför	Kuaför	-
G2	K	Üniversite	Butik	Öğrenci	-
G3	K	Lise terk	Butik	Kırtasiye	-
G4	K	Ortaokul	Kuaför	Kuaför	-
G5	K	Üniversite	Butik	Öğretmen	Ortaklı
G6	E	Üniversite Mezunu	Restoran	Giyim, elektrik	Ortaklı
G7	E	Ortaokul	Market	Sanayi sektörü	Ortaklı
G8	E	Ortaokul	Mobilyacı	Tıbbi malzemeler	Ortaklı
G9	E	Üniversite terk	Pastane	Öğrenci	Ortaklı
G10	E	Lise	Tatlıcı	Tatlıcı	-
G11	E	Lise	Lokanta	Lokanta	Ortaklı
G12	E	Lise terk	Giyim/Mağaza	Giyim/mağaza	-
G13	E	Ortaokul	Lokanta	Lokanta	Ortaklı
G14	E	Lise terk	Lokanta	Lokanta	Ortaklı
G15	E	Üniversite	Mağaza	Mağaza	Ortaklı
G16	E	Ortaokul terk	Lokanta	Lokanta	-

KAYNAKÇA

- Ahl, H. (2006). Why research on women entrepreneurs needs new directions. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 30(5), 595-621.
- Atasü-Topçuoğlu, R. (2019). Syrian refugee entrepreneurship in Turkey: integration and the use of immigrant capital in the informal economy. *Social Inclusion*, 7(4), 200-210.
- Bizri, R. (2016). Succession in the family business: drivers and pathways. *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, 22(1), 133-154.
- Bourdieu, P. & Wacquant, L. (2012). *Düşünümsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Brush, C. G., de Bruin A., ve Welter, F. (2009). A gender-aware framework for women's entrepreneurship. *International Journal of Gender and Entrepreneurship*, 1(1), 8-24.
- Erdoğan, M. M. (2020). *Suriyeliler Barometresi 2020: "Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi"*. Ankara: Eğiten Kitap Yayınları.
- Gültekin, M. N. (2018). Gaziantep'teki Suriyeli mültecilerin toplumsal dayanışma ve etkileşim noktaları. *Turkish Studies*, 13(26), 673-692.
- Gültekin, M. N., Yücebaş, M., Soyudoğan, M., Atasü Topçuoğlu, R., Doğanoglu, M., Leyla Kuzu, Ş., Gülhan, S. T., Aslan, A., İncetahtacı, N., Utanır, A., Aslan, Ç., Kaya, M., Karayakupoglu, H. C., Açıkgoz, Ü., & Özhazar, İ. (2021a). *Gaziantep Monitörü 2020 Uyum*. İstanbul: SABEV Yayınları.
- Gültekin, M. N., Yücebaş, M., Soyudoğan, M., Atasü Topçuoğlu, R., Doğanoglu, M., Leyla Kuzu, Ş., Gülhan, S. T., Aslan, A., İncetahtacı, N., Utanır, A., Aslan, Ç., Kaya, M., Karayakupoglu, H. C., Açıkgoz, Ü., & Özhazar, İ. (2021b). *Gaziantep Monitörü 2020 Suriyeliler*. İstanbul: SABEV Yayınları
- Gültekin, M. N. ve Doğanoglu M. (2020). *Gaziantep'teki Suriyeliler Başarı Hikayeleri*. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Yayınları.
- Gültekin, M. N., Yücebaş, M., Soyudoğan, M., Atasü Topçuoğlu, R., Doğanoglu, M., Leyla Kuzu, Ş., Gülhan, S. T., Aslan, A., İncetahtacı, N., Utanır, A., Aslan, Ç., Kaya, M., Karayakupoglu, H. C., Açıkgoz, Ü., & Özhazar, İ. (2018). *Gaziantep'teki Suriyeliler*. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Yayınları.
- <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> Erişim tarihi:01.04.2022
- ILO (2020). *Türk İşgücü Piyasasında Suriyeli Mülteciler*.
- International Centre for Migration Policy Development (ICMPD) (2020). *Suriyeli Yatırımcıların Gaziantep Ekonomisine Etkileri Analizi Raporu*, Ankara.
- Karan, O. (2019). Suriyeli mültecilerin esnaflaşmasını anlamada Bourdieucu yaklaşımın olanakları. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 39(2), 249-276.
- Karan, O., Çakır, B., ve Kurtarı, E. (2020). Hatay'daki Suriyeli mültecilerin girişimcilik deneyimleri ve mekânsal faktörler. *Göç Dergisi*, 7(1), 77-94.

- Kalaylıoğlu, Y. A. (2014). Uluslararası gc bağlamında Bourdieu'nun kavramları: Ankara'da yaşayan İranlılar rneđi. *İdeal kent Dergisi*, 5(14), 182-205.
- Kaya, A. (2010). Pierre Bourdieu'nün pratik kuramının kilidi: alan kavramı. *Ocak ve Zanaat Pierre Bourdieu Derlemesi*. İstanbul: İletifim yayınları, 397-419.
- Kaya, M. (2017). *Türkiye'deki Suriyeliler İ İe Geifler ve Karşılaşmalar*. İstanbul: Hiperyayın.
- Kloosterman, R. ve Rath J. (2001). Immigrant entrepreneurs in advanced economies: mixed embeddedness further explored. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 27(2), 189-202.
- Leyla Kuzu, ř. (2020). Başarı ve yaşama tutunma arasında Gaziantep'teki "Suriyeli Kadınlar"ın deneyimleri. *Gaziantep'teki Suriyeliler Başarı Hikâyeleri*. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Yayınları.
- Leyla Kuzu, ř. (2021). Gaziantep'teki Suriyeli Kadınların alışma Deneyimleri, *The Different Approaches of Academic Disciplines to the Phenomenon of Migration*. Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları, 366-377.
- MEB ve UNICEF (2019). *Türkiye'de Geçici Koruma Altındaki ocukların Eđitimine İlişkin İstatistik Raporu*.
- Reis Oliveria, C. (2007) Understanding the diversity of immigrant entrepreneurial strategies. *Handbook of Research on Ethnic Minority Entrepreneurship A Co-evolutionary View on Resource Management*. İçinde Leo Paul Dana (der). Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing. 61-83
- şimşek, D. (2019). Türkiye'de Suriyeli Mülteci Entegrasyonu: Zorlukları ve Olanakları. *Ekonomi, Politika & Finans Araştırmaları Dergisi*. 4(2), 172-187.
- TEPAV (2018). *Yabancı Sermayeli şirketler Bülteni Suriye Sermayeli şirketler*.
- Uçar, C. (2020). Gaziantep parça başı emek piyasasının Suriyeli kadınları: emek, zorunlu gc ve şiddet. *Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Türkiye'de Gc Araştırmaları*, SU Gender ve Gc Araştırmaları Derneđi, 38-55.
- Volery, T. (2007). Ethnic entrepreneurship: a theoretical framework. *Handbook of Research on Ethnic Minority Entrepreneurship A Co-evolutionary View on Resource Management*. İçinde Leo Paul Dana (der).Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing. 30-41.